

СУВ ХЎЖАЛИГИ СОҶАСИДА 2017 ЙИЛДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ВА 2018 ЙИЛДА РЕЖАЛАШТИРИЛГАН ИШЛАР

Р.А. Мамутов – Сув хўжалиги вазирлиги, Сув хўжалиги объектларидан фойдаланиш ва капитал қурилиш бош бошқармаси бошлиғи

Т.З. Султанов – т.ф.д., Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини

механизациялаш муҳандислари институтининг илмий ишлар бўйича проректори

З. Ишпулатов – Сув хўжалиги вазирлиги, Сувдан фойдаланиш ва сув тежайдиган технологияларни ривожлантириш бошқармаси бўлим бошлиғи

2017 йилда республика сув хўжалиги тизимидаги ташкилотлар томонидан сув ресурсларидан мақсадли ва самарали фойдаланиш, сув ресурсларининг давлат бошқарувини амалга ошириш ва сувдан фойдаланишнинг бозор принципларини жорий этиш, давлат сув хўжалиги тизимининг замонавийлаштирилишини таъминлаш, суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш, ер ва сув ресурсларидан фойдаланиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига қатъий риоя этилишини таъминлаш борасида муайян ишлар амалга оширилди. Жумладан:

Чекланган сув миқдорларидан фойдаланиш бўйича 2017 йилнинг 31 декабрь ҳолатига барча сув омборларда 10522 млн.м³ сув захираси бўлиб, бу олдинги йилдагидан 1458 млн.м³ га кўпдир. Республика бўйича суғориш даврида олинган сув миқдорлари 40828 млн.м³ ёки лимитга нисбатан 105 фоизни ташкил этган. Олинган сув билан 21114 минг гектар майдонда суғориш ишлари олиб борилиб, 5611 минг гектар ғалла, 6102 минг гектар ғўза майдонлари суғорилди.

Вилоятларда сув ресурсларидан оқилона ва мақсадли фойдаланишда йўл қўйилган камчиликлар, яъни ирригация тизимларидан сув олиш қоидаларини бузилиши, сувдан хўжасизларча фойдаланиш, сув хўжалиги объектларидан олинадиган сув миқдорининг ҳисобини юритиш қоидаларига амал қилмаслик каби ҳолатлар аниқланиб, уларга нисбатан қонун доирасида белгиланган чоралар кўрилган. Жумладан, мавсум давомида сув ва сувдан фойдаланиш борасидаги қонун-қоидаларни бузган айбдор шахсларга нисбатан Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий Жавобгарлик тўғрисидаги Кодекси асосида 2684 та ҳолат юзасидан тузилган баённомалар асосида 603,4 млн. сўм жарима расмийлаштирилиб, жарималар тўлиқ ундирилган.

Сув истеъмолчилари уюшмалари фаолияти бўйича: бугунги кунда республикада 1503 та Сув истеъмолчилари уюшмалари умумий майдони 3,65 млн. гектар бўлган сув истеъмолчиларига, жумладан, фермер хўжалиқларига сув хўжалиги хизматини кўрсатди. Сув истеъмолчилари уюшмалари томонидан 2017 йилда сув истеъмолчиларига жами 60,6 млрд. сўмлик хизмат кўрсатиш режалаштирилган бўлиб, 1 декабрга қадар 43,9 млрд. сўмлик хизмат кўрсатилди. Пахта-ғалла кредити ҳисобидан ажратилаётган маблағларнинг жойлардаги тижорат банклари томонидан ўз вақтида ҳамда тўлиқ СИУ ҳисоб-рақамларига тушириб берилмаётганлиги туфайли ҳисобот даврида 36,1 млрд. сўми ёки кўрсатилган хизматнинг 82 фоизи тўлаб берилган.

Ирригация тадбирлари бўйича: вазирлик тизимидаги эксплуатация ташкилотлари томонидан, 2017 йил 12 ойи давомида 17220 км узунликдаги хўжалиқлараро суғориш тармоқлари тозаланди ва бунда 234 та экскаватор ва бошқа машина-механизмлар жалб қилинди. Бу даврда 5609 дона

гидротехник иншоотлар ҳамда 4755 дона гидростлар таъмирланди. СИУ ва фермер хўжалиқларининг 115486 км масофадаги хўжалик ички суғориш ариқлари механизмда ва кўл кучи ёрдамида тозаланди, 16013 дона гидротехник иншоотлар ҳамда 20044 дона гидростлар таъмирланди ва 27437 дона сув олиш қулоқлари жиҳозланди.

Насос станциялари, энергетика бошқармалари бўйича: насос агрегатларини 2017 йилдаги йиллик таъмирлаш режаси 2628 дона бўлиб, амалда 2765 донаси таъмирланиб, режага нисбатан 105 фоизга бажарилди. Худди шунингдек, суғориш қудуқларининг 1433 таси таъмирланиб, йиллик режага нисбатан 109,8 фоизга кўпроқ бажарилган. Ички хўжалик насос агрегатларидан 1847 дона таъмирланиб, режага нисбатан 104,1 фоизга бажарилди. 2017 йилда сув хўжалиги ташкилотларининг насос станциялари учун белгиланган электр энергияси лимитидан ошилмади, аксинча 8363,03 млн. кВт. электрэнергия сарфланиб, лимитга нисбатан 5,38 млн.кВт энергия тежалди.

Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармаси маблағлари ҳисобидан амалга оширилган ишлар:

Мелиоратив объектларни қуриш ва реконструкция қилиш тадбирларига 2017 йилда жами 253,7 млрд. сўм ажратилиб, тасдиқланган манзилли рўйхатга кўра, жами 150 та лойиҳада тадбирлар амалга оширилди. Ушбу маб-лағлар ҳисобига 889,4 км очиқ, 346,5 км ёпиқ-ётиқ коллектор-дренаж тармоқлари, 66 дона вертикал дренаж қудуқлари, 6 дона мелиоратив насос станциялари, 205 дона гидротехник иншоотлар, 175 дона кузатув қудуқларини қуриш, реконструкция қилиш ишлари амалга оширилди. “Ўзмелио-машлизинг” давлат лизинг компанияси орқали замонавий мелиоратив техникалар харид қилиш учун 42,0 млрд.сўм маблағ йўналтирилди. Ушбу маблағлар ҳисобига 78 дона замонавий мелиоратив техника ва механизмлар харид қилинди.

Мелиоратив объектларни таъмирлаш-тиклаш тадбирларига 211,0 млрд. сўм ажратилиб, тасдиқланган манзилли рўйхатга кўра жами 272 та устувор лойиҳаларда шу жумладан 43 та йилдан йилга ўтувчи лойиҳаларда тизимли таъмирлаш-тиклаш ишлари амалга оширилди. Ушбу маблағлар ҳисобига жами 15 618,0 км узунликда очиқ ва 1131,6 км узунликда ёпиқ-ётиқ коллектор-дренаж тармоқлари, 13 дона мелиоратив насос станциялари, 758 дона вертикал дренаж қудуқлари, 39 дона сув ўлчаш иншоотлари, 1935 дона қувурли ўтиш жойлари, 1157 дона назорат қудуқлари, 90 дона гидротехник иншоотлар таъмирланди ва тикланди. Тизимли таъмирлаш-тиклаш ишларини бажаришда 760 дона мелиоратив техника ва механизмлар, ҳамда 1650 нафардан ортиқ оператор ва муҳандис-техниклар жалб этилди. Шунингдек, 272 та мелиоратив объ-

ектдан 220 тасида таъмирлаш-тиклаш тўлиқ якунланиб, белгиланган тартибда Ишчи ва Давлат қабул қилиш комиссияларининг далолатномалари расмийлаштирилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 23 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2017 йилги Инвестиция дастури тўғрисида”ги ПҚ-2697-сонли қарорига асосан вазирликка 2017 йилда 443 000,0 млн. сўм капитал маблағ ажратилган. Ўтган йилда жами 170 та устувор лойиҳаларда шу жумладан 73 та йилдан йилга ўтувчи ва 97 янгидан бошланувчи лойиҳаларда қурилиш-монтаж ишлари олиб борилди. Ҳисобот йилида 464 137,2 млн. сўм капитал маблағлар ўзлаштирилиб, уларнинг ҳисобига 411,2 км умумий узунликдаги каналлар, 76,8 км узунликда лоток тармоқлари, 77 дона гидротехник иншоотлар, насос станцияларнинг 8,7 км узунликдаги босимли қувурлари, 18,3 м³/сек. қувватли насос станциялар, 1 км қирғоқ ҳимоя ишлари ва 73,9 км электр узатиш тармоқлари қурилди ва реконструкция қилинди. Амалга оширилган тадбирлар натижасида 277 минг гектар ер майдонларини сув таъминоти яхшиланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 23 декабрдаги “Ўзбекистон Республикасининг 2017 йилги Инвестиция дастури тўғрисида”ги ПҚ-2697-сонли қарори асосида 13 та лойиҳа режалаштирилган. Ҳукумат кафолати остида амалга оширилаётган мазкур лойиҳаларнинг 2017 йилда белгиланган маблағ ўзлаштириш режаси 181,48 млн. АҚШ долларини ташкил этиб, амалда 198,76 млн. АҚШ доллари ўзлаштирилди.

Саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш бўйича вазирлик тизимидаги саноат корхоналари томонидан 52515,1 млн. сўмлик саноат маҳсулотлари ишлаб чиқарилиб, 2016 йилнинг шу даврига нисбатан ўсиш суръати 108,1 фоизни ташкил этди. 2017 йилда 937 дона насос агрегатлари, 45 дона электродвигатель, 14,3 минг м³ йиғма темир бетон буюмлари, 79,1 минг м³ норуда материаллари ишлаб чиқарилди.

Маҳаллийлаштириш Дастурлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 26 декабрдаги “2017–2019 йилларда тайёр маҳсулотлар, бутловчи буюм ва материаллар ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштириш Дастури тўғрисида”ги ПҚ-2698-сонли қарори асосида тармоқ жадваллар тузилиб, 4 дона Д2500-62 русумдаги насослар, 2 дона 10Э20М.32.1 русумдаги земснаряд, 6 дона конвекцион куёш станцияси ҳамда 30 дона мембран насослари ишлаб чиқарилди.

Халқаро саноат ярмаркаси ва Кооперация биржасида тизимдаги корхона ва ташкилотлар томонидан мамлакатимиз саноат корхоналаридан маҳсулот харид қилиш бўйича умумий қиймати 116 683,3 млн. сўмлик миқдорида шартномалар тузилган. Мазкур шартномаларга асосан 122 634,1 млн.сўмлик маҳсулотлар харид қилиниб, ишлар (105,1 фоизга) бажарилган. Шунингдек, Сув хўжалиги тизимдаги “Сувмаш” АЖнинг экспорт режаси 151,3 минг АҚШ долларида 171,1 минг АҚШ доллари ортиғи билан 113,1 фоизга бажарилди.

2017 йилда сув хўжалиги эксплуатация ташкилотларини молиялаштириш бўйича йил давомида жами 2 539,3 млрд. сўм миқдорида бюджет маблағлари ажратилган бўлиб, шундан 432,4 млрд. сўми иш ҳақи ва унга тенглаштирилган тўловлар, 108,8 млрд. сўми иш берувчининг ажратмалари, 1 680,1 млрд.сўми электр энергияси харажатлари, 261,7 млрд. сўми жорий ва капитал таъмирлаш, механизмлар ёрдамида тозалаш ва бошқа эксплуатация

харажатларини ташкил этди.

Ирригация тизимлари, улардаги гидротехник иншоотларнинг техник ҳолатини яхшилаш мақсадида 2018 йил давомида 4997 км узунликдаги хўжаликлараро суғориш тармоқларини тозалаш, 5327 дона гидротехник иншоотларни ҳамда 3628 дона гидропостларни таъмирлаш режалаштирилган.

Шунингдек, 2018 йилда жами 537,9 млрд. сўм маблағ ажратилиши кўзда тутилган бўлиб, ажратилган маблағлар эвазига 456,1 км узунликдаги каналлар, 221,3 км узунликдаги лоток тармоқлари, 56 дона гидротехник иншоотлар, 54,2 м³/сек. сув сарфига эга бўлган насос станциялари, 22,5 км узунликдаги босимли қувурлар, 28,5 км узунликдаги электр узатиш тармоқлари, 2 дона суғориш қудуқлари, 632,7 млн.м³ ҳажмдаги сув омборлари қуриш ва реконструкция қилиш ишларини амалга ошириш режалаштирилган.

Жумладан, Қашқадарё вилоятида Гулдара сув омборлари қурилиб ишга туширилиши, Андижон вилоятида Майлисой, Жиззах вилоятида Боғимозорсой, Самарқанд вилоятида Булунғур, Сурхондарё вилоятида Хонгаронсой ва Обизаранг, Тошкент вилоятида Тоштепа, Паркентсой ва Қизилсой сув омборлари қурилиши бошланиши, шунингдек, Тошкент вилоятида Оҳангарон, Наманган вилоятида Қорасув сув омборлари ҳамда Қашқадарё вилоятида Деҳқонобод сел сув омборларининг сув сиғими оширилиши белгиланган.

Юқоридаги тадбирларни амалга оширилиши натижасида 269,6 минг гектар суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолати ҳамда 1200 минг гектардан ортиқ ерларнинг сув таъминоти яхшиланишига эришилиш режалаштирилган.

“Ўзгидромет” марказининг маълумотига кўра, шу кунгача ёгингарчилик миқдори ва қор захираси кам бўлганлиги, республиканинг аксарият сув омборларида сув ҳажми кўп йиллик меъёрга нисбатан кам йиғилганлиги сабабли 2018 йил ёзги суғориш мавсумида сув таъминотида қийинчиликлар кузатилиши мумкин.

Жорий йил суғориш мавсумида кутилаётган сув танқислигининг салбий таъсирини юмшатиш, суғориладиган ерларни сув билан кафолатли таъминлаш ҳамда мавжуд сув ресурсларидан самарали фойдаланиш мақсадида бугунги кунда ҳукуматимиз томонидан тегишли қарор қабул қилиш ҳамда комплекс чора-тадбирлар белгилана бўйича ишлар олиб борилмоқда. Мазкур тадбирларни илмий асосда ташкил этиш мақсадида соҳадаги олимлар, тажрибали ва маалакали мутахассислардан таклифлар олинди, умумлаштирилмоқда.

Шундан келиб чиқиб, ёзги суғориш мавсумида барча бўғинларда сувдан самарали ва тежамли фойдаланиш, сувни тежайдиган технологияларни кенг қўллаш, далани суғоришга тўлиқ тайёрлагандан кейин сув очиш, агротехник тадбирларни ўз вақтида ва сифатли амалга ошириш, фермер хўжаликларининг ички суғориш тармоқларини тозалаш, қишлоқ хўжалиги экинларини сув таъминотига қараб жойлаштириш, суғориш ишларига етарлича сувчиларни жалб қилиб, тунги ва навбатлаб суғоришни йўлга қўйиш талаб этилади.

Юқоридаги тадбирларни уюшқоқлик билан амалга ошириш орқали 2018 йилги суғориш мавсумини муваффақиятли ўтказишимиз, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларидан кўзланган ҳосилни олишимиз, пировард натижада халқимизнинг озиқ-овқат маҳсулотлари билан таъминлаш ҳамда кўпроқ маҳсулотни экспортга йўналтиришимиз мумкин бўлади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ 2018 ЙИЛ 2 ФЕВРАЛДАГИ “2018 ЙИЛ МАВСУМИДА ЭКИН МАЙДОНЛАРИНИ СУВ БИЛАН КАФОЛАТЛИ ТАЪМИНЛАШ ВА СУВ ТАНҚИСЛИГИ САЛБИЙ ОҚИБАТЛАРИНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ҚАРАТИЛГАН КЕЧИКТИРИБ БЎЛМАЙДИГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАР ТЎҒРИСИДА”ГИ 74-СОҢЛИ ҚАРОРИ

Ўзбекистон Республикаси Фавқуллодда вазиятлар вазирлиги хузуридаги Гидрометеорология хизмати марказининг (кейинги ўринларда Ўзгидромет маркази деб аталади) дастлабки прогноз маълумотларига кўра 2018 йилда сув ҳажми 2017 йилга нисбатан 20-25 фоизга кам бўлиши, меъёрга нисбатан Чирчиқ ва Оҳангарон дарёларида 85-90 фоиз, Вахш, Зарафшон, Норин, Қорадарё, Фарғона водийси дарёларида 80-85 фоиз, Сурхондарё ва Қашқадарё дарёларида эса 70-80 фоиз бўлиши кутилмоқда.

Бугунги кунда Жиззах, Зомин, Қоровултепа, Оқдарё, Каттақўрғон, Қуйимозор, Шўркўл, Тўдакўл, Ҳисорак, Пачкамар, Чимқўрғон, Қамаш, Талимаржон, Жанубий Сурхон сув омборларида сув захираси меъёрга нисбатан 30-40 фоизга камлиги қайд этилган.

2018 йил мавсумида кутилаётган сув танқислиги салбий таъсирини юмшатиш, суғориладиган ерларни сув билан кафолатли таъминлаш ҳамда мавжуд сув ресурсларидан самарали фойдаланиш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилади:

1. 2018 йил мавсумида кутилаётган сув танқислигининг салбий таъсирини юмшатиш, суғориладиган ерларни сув билан кафолатли таъминлаш ҳамда мавжуд сув ресурсларидан самарали фойдаланиш тадбирларини мувофиқлаштириш бўйича республика ишчи гуруҳининг (кейинги ўринларда республика ишчи гуруҳи деб аталади) таркиби 1-иловага мувофиқ тасдиқлансин.

Республика ишчи гуруҳига:

- сув омборларидаги сув ресурсларидан фойдаланишни тўлиқ назоратга олиш, айниқса, сув омборларидан сув чиқаришни қатъий равишда Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши Раиси ва вилоятлар ҳокимларининг аниқ ҳисоб-китобларга асосланган буюртманомалари бўйича амалга оширишни йўлга қўйиш;

- мавжуд суғориш ва коллектор-дренаж тармоқларининг мавсумга шайлигини таъминлаш билан боғлиқ барча тадбирлар ижроси устидан қатъий мониторинг олиб бориш тизимини йўлга қўйиш;

- республика ҳудудларида экиладиган барча турдаги экинларнинг сув билан таъминланганлик даражасидан келиб чиқиб жойлаштирилишини, айниқса, сув кўп талаб қиладиган экин майдонларини зарур ҳолларда қисқартириш чораларини кўриш;

- мавсум давомида ҳар 10 кунда сув ресурсларидан самарали фойдаланиш ҳолатини танқидий ўрганиш ва ушбу масалада мутасаддилар ва ҳудудлар раҳбарларининг ҳисоботларини эшитиб бориш топширилсин.

2. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва туманлар ҳокимликларига кутилаётган сув танқислигининг салбий таъсирини юмшатиш, сув ресурсларидан самарали фойдаланишни мувофиқлаштириш

бўйича вилоят, туман ва тўртта секторда ҳудудий ишчи гуруҳлар таркибини уч кун муддатда тасдиқлаш топширилсин.

3. Республика ишчи гуруҳи Ўзгидромет маркази томонидан 2018 йил суғориш мавсуми учун тақдим қилинадиган аниқ прогноз маълумотларига асосан Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2018 йилда қишлоқ хўжалиги экинларини оқилona жойлаштириш чора-тадбирлари ва қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштиришнинг прогноз ҳажмлари тўғрисида” 2017 йил 15 сентябрдаги ПҚ-3281-сон қарори билан тасдиқланган прогноз параметрларига сувни кўп талаб қиладиган шולי ва бошқа экинларни, шунингдек, тақрорий экинларни жойлаштириш бўйича тегишли ўзгартириш киритиш бўйича таклиф тайёрласин.

4. Қуйидагилар:

2018 йил мавсумида кутилаётган сув танқислигининг салбий таъсирини юмшатиш, суғориладиган ерларни сув билан кафолатли таъминлашда мавжуд сув ресурсларидан самарали фойдаланиш бўйича чора-тадбирлар режаси

2-иловага мувофиқ;

- 2018 йил мавсумида қишлоқ хўжалиги экинларини суғориш учун чекланган сув ҳажми 3-иловага мувофиқ;

- 2018 йил февраль-май ойларида сув хўжалиги ташкилотларининг эксплуатация маблағлари ҳисобидан амалга ошириладиган ирригация тизимлари ва улардаги гидротехника иншоотларини, насос агрегатлари ва вертикал қудуқларни таъмирлаш-тиклаш ишлари режаси 4, 4.1-4.13 ва 5-иловаларга мувофиқ тасдиқлансин.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ҳокимликлари билан биргаликда 10 кун муддатда ушбу қарорнинг 3-иловасидан келиб чиқиб чекланган сув ҳажмларини ҳар бир суғориш тармоғи, сув истеъмолчилари ва фермер хўжаликлари бўйича тасдиқлаб, тегишли шартномалар расмийлаштирилишини таъминласинлар.

5. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги 2018 йил февраль-май ойларида сув танқислигининг салбий таъсирини юмшатиш мақсадида биринчи навбатда бажарилиши лозим бўлган ирригация-мелиорация тадбирларини амалга ошириш учун Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигига ажратилган эксплуатация харажатлари ҳамда Суғориладиган ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш жамғармасини бошқариш департаментига III-IV чоракларга ажратилган маблағларнинг бир қисмини асосланган ҳисоб-китобларга кўра I ва II чоракларга кўчириб молиялаштирилиши таъминласин.

6. 2018 йил февраль-май ойларида сув истеъмолчилари уюшмалари ва фермер хўжалиқларининг маблағлари ҳисобидан суғориш тармоқлари ва гидротехника иншо-